

to samolastno ozdravljanje ni takó gotovo, kakor zamore zdravnikova pomoč biti, je vunder to zdravilo, ki ga Vam bomo mi za silo svetovali, že sto- in stokrat skušnja poterdila, in kdor se v sili po tem ravna, ne bo drugih dostikrat gotovo škodljivih reči jemal.

Predin pa to zdravilo oznanimo, bomo kolero enmalo natanjčnisi popisali.

Kolera se navadno začne z drisko brez bolečin; kar od človeka gré, je enako pinjenimu mléku, v katerim majhne kúnadre plavajo. Kmaló se pridruži velika slabost, težave v žličici in hudo bljuvanje (kozlanje). Hud kerč mami roké, persi, nar hujši pa nogé in posebno meče (Waden). Život je merzel; kurji pot stopi po koži, ktera višnjeva prihaja; nobena žila se skorej ne čuti; bolnik je silno nepokojin. Čeravno je merzel kot léd, vunder vpíje, de mu je znotraj za zgoréti. Žeja je silna in le po merzli vodi hrepení. Večidel je do zadnje ure sam pri sebi. Kolera terpi 3, 5, 10 do 30 ur; včasih gré v vročinsko bolezin.

Ce se kolera na dobro oberne, se začne bolnik po celim životu zlo potiti, in je po tem kmalo popolnoma zdrav, ali ga pa še kake dni po malim driska žene, je slab in mu jéd ne diši.

Natora kolere še ni sicer práv popolnoma znana, v tem pa so vunder večidel zdravniki edinih misel, de je kërčna bolezin (Krampfkrankheit), pri kateri nanaglama vsa kri iz vunanjiga života noter vdari proti čevam, pljučem, možganam. Kër po takim gosta in černa kri v notranjih delih života zastaja in bolnika strašno nadležva, se vname prisad v njih, posebno v čevih, in od ondot driska postane. Ce se pa preveč kervi na persi ali na možgane verže, pa bolnika zaduši in ga mertud (božji žlak) naglo umori.

To, ljubi moji! sim Vam namenil zató razložiti, de boste zapopadli, zakaj de je grozno škodljivo, kolero z močnimi vinskimi eveti in močno dišečimi rečmi, postavim, s črnim vinam, Hofmanovim, melisnim in enacim cvetam, s pôpram ozdravljati; tudi vroče pijače sploh ne teknejo takim bolnikom.

Kakó je tedej z bolnikom ravnati?

1. Poglavitno zdravilo je léd (Eis). — Kaj léd? boste rékli — sej je bolnik že sam merzel kakor léd!

Léd, léd je sto- in stokrat poterjeno zdravilo. Bolnik toži in vpíje, de mu je od notranjiga ognja konec vzeti in žeje poginiti. Natora samo kliče po merzli pijači, ktera bolnika krepčá, notranji kerč tolaži, bljuvanje in drisko manjša, černo goste kri topí. Bolnik tudi nobene reči v sebi ne obderží, vsako reč večidel naglo nazaj verže; samo léd ali práv merzla voda ostane v njem.

V ta namén naj človek srednje starosti vsake pol ure po 10 kosčkov ledú, ki so kot grah veliki, požrè. Bljuvanje in driska rada potem prejenjate, in želodec se saj toliko vtolaži, de če zdravnik pride in še drugih zdravíl da, jih potem v sebi obderží. Otrokam se da po manjši starosti menj kosčkov ledú.

2. Če pa ledú ni, naj se dáje, kar koli se more dobiti, merzla voda večkrat in po malim na enkrat. Bolj ko je voda merzla, boljši namestnica je ledú.

Ce se je kolera po tem potolažila, naj se da bolniku po malim župe ali ječmenove kuhane vode; pa vse mora bolj hladno biti.

3. Kakor se morajo bolniku le merzle reči vživati dajati, ravno takó je potreba, de se život od zunaj gorko derží. Če pa pravimo, de naj se život od zunej gorkó derží, ne pravimo, de bi hiša mogla zakurjena biti ali de bi se mogle na bolnika odeje devati, de komej sôpe pod njimi. To je napčno in silno škodljivo. Tudi pozimi naj bo hiša le srednje gorka, in odeja ne pretežka; zrak (luft) v hiši naj bo čist, torej naj

se bolnik, kar koli je moč, čeden derží, in nepotrebni gledavci naj odstopijo iz hiše.

Kakó pa naj se bolnik po životu gorko derží? Takóle: gorko pa ne pretežko naj se odene; vroče cegle ali perstene steklenice (flaše) s kropam nalíte naj se položijo v rute zavíte na merzle ude, posebno na nogé. Kjer ga kerč stiska, naj ga strežniki pogostama s suknam ali flanelo dergnejo.

To ravnanje pripelje spet kri na vunanji život iz notranjih udov.

V tém naj obstoji vse ravnanje zoper kolero, če zdravnika ni. Če zdravnik pride in če kri posebno na persi in v glavo sili, bo pušal, in tako bolnika smerti otel.

Še enkrat vam rečemo, dragi bravei! išite nar poprej pomoči zdravnikove; če pa te ni, pustite vse druge vračila, in delajte, kakor smo Vam tukej svetovali, in prepričani smo, de nam boste hvalo zató vedili.

Dr. B.

Dolžnost svoj jezik spošтовati. *)

(Pridiga v Možburzi na Koroškem binkoštni pondelj 1838 od sedanjiga mil. kneza in škofa Lavantinskiga g. g. Slomška.)

Sv. Duh je padel na vse, ki so besedo sv. Petra poslušali, ino (verni judovske postave) so se čudili slišati, de so verni veliko sort jezikov govorili. Djanje ap. 10.

Vpелanje.

Ves svét je velik tempel božji; od sončniga izhoda do zapada se njemu čast ino hvala poje, in vsaka stvar veličesti Vsigamogočniga sveto ime. Mala ptičica (slavul) v zelenim germu, ki po noči milo žvergoli; — velika postojna po planinah, ki visoko pod nebam leta ino se po hribih in dolinah s svojim mogočnim krohotam glasi; — mali pastirec, ki na paši na svojo stranšico piska, kakor grozoviten lev v pušavi, ki grozovitno rjovi; — mili glas zvonovino orgel sladko petje v sveti hiši božji, pa tudi strahoviti grom, pred katerim se zemla trese in nebo maja; — tudi červic mali, naj ga ravno ne slišimo, kakor grilče droben po svojim jeziku Stvarnika svojga veličasti; nar lepši pa človek, katerimu je Stvarnik jezik dal — de bi mu z jezikam čast ino hvalo pel. Lepo je slišati glasne zvozne peti; — še lepši veselo orgle žvergoleti; — nar lepši je človeški glas, s katerim poje ino govori, žaluje in se veseli; — beseda, katiro mu je vsigamogočni Stvarnik dal, je nar imenitnejši ino nar veči dar milosti božje. Brez besede alj govorjenja bi zemla žalostna pušava bila, ino vsaka človeška družina le tiho, dolgočasno zberališe mutastih divjakov. Nikdar ne moremo Boga dovolj zahvaliti, de nam je prelepi dar jezika dal.

V začetku je le samo en jezik (ena beseda alj govor) bil, kakor en Bog in Oče vsih; kedar so se pa ljudje pomnožili, se po svetu razširili, pa tudi pohujšali, jim je Bog per zidanju Babilonskiga turna jezik zmedel, ino jim več jezikov govoriti dal; in sv. Duh je vse te jezike posvetil, de bi se v njih božji nauk oznanoval ino Bogu spodobna hvala pela, de bi vsi jeziki spoznali, de je Kristus veličesni Sin svojiga nebeskiga Očeta. „Velik šum je vstal iz pod neba, — ino prikazali so se razdeleni jeziki kakor ognja na apostelne, ino so bili napolnjeni vsi z sv. Duham ino so v mnogoterih jezikih jeli govoriti, kakor jim je sv. Duh dal izgovarjati. Tudi na druge verne se je sv. Duh razlil, de so veliko sort jezikov govorili ino visoko Boga častili.“ Djanje ap. 2, 1 — 4.

*) Iz letašnjih »Drobtine« po obljudi Novíc v 21. listu. Vredništvo.

Kaj se vam zdi: alj bi bilo boljši, de bi vsi ljudje le samo v enim jeziku govorili?

Kratko nikar! Žalostno bi bilo orgel petje, ako bi vse pisale enako pele; dolgočasna bi bila muzika, alj bi ne bilo več muzikalskih orodij (instrumentov), — žalosten in dolgočasen bi bil tudi svet, naj bi vsi ljudje le v enim jeziku marnvali. Ravno taklehko bi bilo vsegamogočnemu Bogu vsim ljudem en jezik v govorjenji dati, kakor dati apostelnam v vsih jezikih govoriti; alj božja previdnost in modrost tega ni storila; za to je sv. Duh na binkoštno nedelo vse jezike posvetil, de vsak svoj jezik, v katerimu govori, po vrednosti z hvaležnim sercam štimá, in za-nj Bogu spodobno čast ino hvalo da. To smo tudi mi storiti dolžni.

1. V Evropi, v nar srečnejim delu sveta, v katerim mi živimo, so nar imenitnej trije jeziki: latinski, nemški ino slovenski. Kako jih moramo prav spoznati, vam bom v prvim delu svojiga govorjenja pokazal.

2. Med vsimi jeziki mora Slovincam njih materni jezik nar ljubši biti. Kako ga moramo k božji časti ino svojimu izveličanju prav spoštovati: bom vam drugič povedal.

Bratje ino sestre moje! Slovenc bom Slovincam nove besede iz ljubezni materne govoril, v slovenskim jeziku, kteriga je tudi sv. Duh apostelnam govoriti dal. Vselej so Slovenci besedo božjo radi zvesto poslušali; zaupam de tudi vi!

(Dalje sledi.)

Le pravično!

Odgovor »Koroškemu Slovincu« in gosp. Svečanu v 56. listu Slovenije.

Ojstre besede smo brali od Vaji, draga rodoljuba! v 56. listu Slovenije čez Ljubljano „de spi, de se ne gane, de nima življenja, de se je za zjokati nad njo“ i. t. d.

Ne moremo rêči, de je Vajina ojstra sodba popolnoma kriva. Tudi mi spoznamo in z nami veliko Ljubljancov in Krajncov, de pri nas je vse premalo praviga domoljubja, de smo zares vse premerzli za prid in blagor domovine. Tudi mi dobro vémo, de — ko bo železnica v Terst dokončana, — če bo krajnska dežela kronina deželica sama za-se ostala, — ko bo Ljubljana veliko uradnikov (Beamten) zgubila, ki zdejmestu velik zaslužek dajo, — če bojo šole le na manjši in višji gimnazij pomanjšane, namest na vseučeliše pomnožene, — če se bosta, kakor se zdejm govori, Celjovec in Terst med apelacijo delila, Ljubljana pa tudi v tem na suhim ostala, — če se bo vse to in morebiti še več zgodilo, bo zares bela Ljubljana blede Ljubljana postala! Vsiga tega se je po pravici bati, in gotova resnica je, de v tem oziru Ljubljana spi. Vunder pa še zmirej z nekolikno zaupljivostjo pričakujemo, de se bojo ganili naši deželni stanovci ali pa mestna srenja, ki so sedaj še naši starašini in postavni namestniki in zagovorniki dežele in se za marsiktero potrebno reč potegnili, de — preden bo „prepozno“, tudi naša domovina to doseže, kar dobijo druge dežele, in de se to, kar se bo po vpeljanji novih naprav na eni strani zgubilo, saj na drugi strani nadomesti. Ministerstvo se gotovo ne bo nobene krivice vdeležilo, če se mu le odkritoserčno pové: kaj nam je potréba. Pa povedati se mu morain na znanje dati ob pravim času, — če ne, ne vé deželnih želj in potreb. — Poglejmo Korošce: kako naglo in iskreno so se potegnili za samostojno kronovino in za ločitev od nas; ali jim bo to zares v prid ali ne, tega nam ne gré tukaj presojevati; mi hočemo s tém le to dokazati, de se Korošci verlo potegujejo za svoj dobiček. Vzemite

jim apelacijo, in vidili boste, kako bojo spet na noge stopili. — Poglejmo dalje na Teržacane, Goričane i. t. d. povsod se kaže iskrenost za svojo domovino. V tém oziru zares Ljubljana spi, in v vsim tém so Vaji besede, draga rodoljuba, žali Bog! resnične besede.

Ali — če rodoljubni „Koroški Slovenci“ pravi, de Krajnci nismo terjali ilirske kronovine, sev tém silno moti. Terjali smo jo, kakor so „Novice“ že povedale z gorko, krepko besedo, in če bi bili brali, kar je v ti zadevi na Dunaj na ministerstvo šlo, bi nam mógli rêči, de se je vse storilo, kar je bilo moč storiti. Če pa nekteri na deputatije tolikšno imenitnost stavijo, so mende pozabili, kar je večkratna skušnja učila, de deputacije le toliko opravijo, kolikor se njih prošnje ali terjanja na druge podpore opirajo. — Dalje pravite: „Koroški Slovenci se poganjajo za Slovenijo, — ali nemška stranka jim roke veže.“ Prosimo Vas, povejte nam dela, ktere so Slovenci na Koroškem dopernêšli v ti rêči, ko je še čas bil, za-njo kaj storiti? Brali smo zares več gorečih, za slovensko domovino lepo vnetih spisov v slovenskih časopisih, ktere pa malo kdo izmed tistih bêre, za ktere so posebno pisani. Ali so pa take, če še tako goreče in pravične besede nekterih rodoljubov v časopisih zadosti v tako imenitnih rêčeh? ali se je večina slovenskiga ljudstva v ti rêči kaj ganila? ali je šla deputacija ali pa prošnja v pismu na dolgo terpeči Celjovski deželni zbor, ali na Dunaj? Mi nismo tako napetih misel, de bi rêkli: v takó imenitnih rêčeh, ktere zadevajo ločitev deželanov od deželanov, je že zadosti, če jih le 10 ali 20 govori. Sej véste, kakošni odgovor takim posamesnim vošilam da. Še menj pa nam v glavo gré, kako de mora kdo terjati, de bi kaka druga dežela tako ločitev terjala, če se tisti, ktere ta reč nar poprej zadeva, niso sami prvi na postavni poti, ktera je dolgo odperta stala, te rêči poprijeli.

Dalje pravite: „Goriški in Primorski Slovenci kličejo na vês glas, — alj laška stranka jih sili prekositi.“ — Resnično Vam povémo, de mi nimamo od tega klica Goriških in Primorskih Slovincov, kteriga bi tako rado zaslišali, ne duha ne sluha. „Slavjanski Rodoljub“ se je scer v Terstu krepko oglasil, pa v tem glasu ne slišimo nič drugiga kakor glas eniga domorodca, ki spijoče Slovence še le zbuja, de naj se ne dajo od laške stranke vjeti. Od kakiga protêsta Istrijskih in Goriških Slovincov zoper taljansko stranko, — od kake deputacije zoper taljansko deputacijo, — od kakiga pisma na ministerstvo ni ne duha ne sluha. Kje je tedaj „tisto klicanje na vês glas“? Mi ga od nikodar ne slišimo. Morebiti se bolj v Reko, kakor v Ljubljano sliši.

Dalje pravite: „Štajarski Slovenci bi iz serca radi stopili v kolo slovensko, alj nemška stranka jim na vso moč brani.“ — Kar smo od svojih bratov na Koroškem rêkli, to veljá tudi od naših bratov na Štajarskim. Same želje v sercu, ali posamesno razlite v časopisih niso zadosti v takó imenitnih rêčeh, ko je bil še čas na pravim mestu združeno govoriti.

Kar tedej zadeve v narodskih rêčeh vtiče, nam Krajncam nihče po pravici očitati ne more, de bi ne bili saj toliko storili, kakor naši sosedje na Štajarskim, Koroškem, Goriškem in Istrijskim. Mi smo marsiktero reč sprožili in kaj maliga smo tudi doségli.

Tedaj le pravično! In pomislite, de tudi pri nas na čisto slovenki zemlji se tacih ljudi ne manjka, kterih pravilo (Wahlspruch) zoper nas se glasi:

»Vse je dobro, vse pravično,
Kar v sramoto vašo je;
Nespodobno, nepravično,
Če kdor vas pravico če!«

Tedaj

je nar potrebniši, ki jih vse skozi vidimo in na mnoge viže rabimo. Po tem še le segajmo v ptuje dežele po neznanih in nam tudi menj potrebnih rečeh, ki jih mende nikoli rabili ne bomo. Nar poprej se tedej učimo domačih reči, kakó se imenujejo, kakó in za kogar se rabijo, de nam nihče ne bo mogel očitati, de svojih domačih reči ne poznamo, po ameriškanskih in afrikanskih pa hrepenimo. Marsiktera gospodična pozná ptujo kamelijo, domačiga peteršilja pa ne!! Tudi se bo mladost pri tem takó zlahtnim, nedolžnim, prijetnim in koristnim učenji in spoznanji rastljinstva marsikteri morebiti še celò škodljivi misli pri sprehajnji ali popotvanji odvernili; zakaj kamor se gré in kodar se spreha, ga rastljine kakor prijatli in znanci že od delječ smehljuje pozdravljajo, ogovarjajo in na nezapopadljivo modrost in vsigamogočnost Stvarnika opominajo. Starši, učeniki in vsi, ki imate priložnost, opominovajte, nagibajte in nagovarjajte mladost obojiga spôla k temu takó koristnemu učenju!

(Konec sledí.)

Daljni pogovori v Ljubljanskim muzeumu 22. rožnika.

Gosp. F. Schmidt iz Šiške je en kos apnenika pokazal, kteriga je nad Rocinovim gradom pod Šmarno Goró odbil. Na tem kamnu so polževe lupine (taci polžev, kakoršni se tam na pečeh še živi najdejo) s kamnitno skorjo znotrej in zunej oblité, de se vidi začetek okamenja, kakó se sčasama puhline in kotline s kamnitno skorjo polnijo, ki je v vodi stopljena, kakor iz solne vode, kader se izkadí ali posuší. Če je kakošna reč v tako slano vodo padla ali če je va-njo položena bila, se sčasama skorjica krog in krog naredí, kakor okoli poprej imenovanih polževih lupin. Kamnina, iz vode ločena, se nabíra, polže ali druge take reči zaljiva. Kamnina sčasama zgubiva mokrino, in se stérí do terdiga kamna. Na tako vižo so morske in druge reči, zverinske kostí, ribe, lesovi, češarki, listje i. t. d. v terdim robu ali skali v celini ohranjene okamenéle, kar se tú ali tam v več krajih naše domovine najde, in kar nam spríčuje čudne prigodbe nekdanjih časov tega svetá. Kdo bi mislil, de na Gorenském v takih visočinah, kakor v Jezercih pod Veršacam i. t. d. je nekda globoko morje stalo! in vender nam okamenjene polževe lupine čez en čevlj široke — amoniti imenovani — kteri se v muzeumu vidijo, očitno pričajo, de je to resnica. — Muzeumski družbi je posebno ljubo, take reči iskati, dobivati in za podučilo hraniti.

Potem nam je gosp. Schmidt velik kos lahkega kamna (lahkovca) pokazal, kteri se v Želečah Bleške fare najde, na kterim se podobe listja vidijo, ktero je voda z apnéno skorjo pokrila. Na to vižo v Karlovih toplicah na Češkém rožne vence, rake, sadje, grozdje ali kar koli se v tisto vodo potopí, s kamnitno skorjo okrivajo, in na prodaj ponujajo. Lep venec v hrastov list zavít, in več taci reči je gosp. Freyer iz muzeumske shrambe pokazal.

Gosp. Schmidt nam je potem košene pšice pokazal, ktere se v polžih najdejo, če se njih beli kamniček precepi; te pšice (Liebespfeile) pri spóju polžam v persih tiče.

Gosp. Petruzzi je od okamenjenih reči, ktere se v Tujnicah in v Kamniku najdejo, govoril, in posebno penzioniraniga gospoda stotnika Watzelna in gosp. Deisingerja, dimnikarja v Kamniku, pohvalil, ki sta z velikim trudam veliko taci okamenjenih reči na dan spravila, de je zares vredno, jih pogledati.

Dolžnost svoj jezik spoštovati.

(Pridiga v Možburzi na Koroškém binkoštni pondelj 1838 od sedanjiga mil. kneza in škofa Lavantinskiga g. g. Slomška.)

(Dalje.)

I.

Dvanajst bornih ribčev je vsigamogočni Bog izvolil ves svet preobrniti in zveličati; in preden jih je po široki zemli poslal, jim ni dal posvetniga bogastva ino pozemelske oblasti, ampak dve narpotrebniši nebeški reči jim je sv. Duh na binkoštno nedelo prinesel: nebeško modrost božjiga nauka, ino posebne lastnost vse jezike na svetu govoriti.

Podal se je sv. Peter proti večeru, ter je Latincam sv. evangelj oznanoval; — sv. Jakob po Judovskim in proti jutru, — sv. Janez pa Grekam vesel glas nebeškiga kralstva prinesel. Sv. Andrej se je podal v polnočne kraje, ter je Slovincam, našim starim zarodnikom, kakor pravijo, prvi Jezusov nauk oznanoval, v našim starim slovenskim jeziku.

Ko so apostelni za sveto vero svojo kri prelili, ino so za svojim gospodam Jezusam v večno zveličanje šli, so prišli drugi apostelski možje v naše kraje sveto vero Jezusovo po teh deželah razširjat, ino med Slovence poterit. Med njimi je bil na Koroškém sv. Modest, prvi škof gosposveški, kteri še v tej stari imenitni cerkvi počiva.

Slovenci, ki so tistikrat po celim Koroškém, Štajarskim, Krajskim, Vogerskim ino Moravskim živeli, so tri imenitne kneze alj firšte imeli: Ratislava, Svetopolka ino Kocela, ki so sami skerbni kristjani tudi kakor dobri očetje Slovincam kakor svojim otrokam za kerš. podučenje skerbili. Pošlejo nekoliko imenitnih mož v Carigrad (Konstantinopel) ino prosijo gerškiga cesarja Mihela III., naj jim pošle zastopnih učenikov, ki bojo njihove podložne v keršanski veri po slovensko učili. Cesar odloči dva brata, modra ino vučena moža: svetiga Kirila ino Metuda, ki sta v slovenske dežele prišla, Slovence Boga prav spoznati, njega spodobno častiti, pa tudi pisati ino brati učila, ino sta tako Slovincov nar imenitnejši učenika ino apostelna bila. Ino Slovenci so se veselili, ki so toliko božje reči v svojim slovenskim jeziku slišali. — Ali se ljubi bratje ino sestre! tudi vi veselite svete božje nauke v slovenskim jeziku poslušati? — Oh veliko se najde nehvaležnih trepastih Slovincov, ki rajši nemško imajo, ino se svojiga materniga jezika clo sramujejo, ino ne pomislijo, de je pregrešno se svojiga jezika sramovati, ga zatajiti, ino clo pozabiti.

(Dalje sledí.)

Novičar iz Ljubljane.

Naš rojak, feldvebelj Knaflič, od kteriga smo v poslednjim listu Novic povedali, de je iz Komarnske terdnjave Ogram všel, je prišel pretečeni teden v Ljubljano, kjer smo ž njim govorili. Ko je še jetnik v Komarnu bil, je mogel Ogram v kancelii za pisarja služiti. Tukej se mu je v modri glavici misel zbudila, sebi popotno pismo (pôs) z vsimi potrebnimi podpisi ponarediti. V tem pismu si je napčno imé dal, se je rojeniga Švajcarja imenoval, ki je bil, brez de bi bil kakošne reči kriv, v Peštu vjet in v Komarnsko terdnjavo pripeljan. Nekiga dne, ko mu je bilo ukazano, z več jetniki róve (šance) kopat iti, se je na večer, ko so se njegovi tovarši spet v terdnjavo vernili, v nekim grabnu skril — in takó všel. Čez 3 dni in noči je hodil po neznanih krajih skorej brez jedí in pijače, in večkrat tudi od Ogrov ustavljen, ki so ga špijona mislili, dokler se ni s svojim popotnim listam skazal. Po silnih težavah se je vunder verli mladeneč z mērzlíco vred iz Ogerskiga zmotal in v Radgono na Štajarsko pri-

Jurče razlaga svojemu stricu

cesarski patent od 4. sušca zastran desetine, tlake in družih dávšin.

Sedmo pismo.

Ljubi stric!

§. 10. zapové, de tudi cena družih davšin, ki so se imele od kmetijskih pridelkov v blagu (natori) odrajtovati, postavim: maslo, jajca, kuretna i. t. d. se ima po katastralnih cenah prerajtati; kjer pa te katastralne cene ni, se ima po izgledu te cene v družih krajih vrednost tega blaga preceniti. Ta cena ni povsod enaka; to pa je gotovo, de nar višji cena komej šesti del tiste cene znêse, po kateri se imenovani pridelki na tergu prodajajo.

§. 11. govori od cenitve tlake, in ukaže, de se ima odškodovanje tlake le po pravi vrednosti tlačanskega dela presoditi. Kér pa prisiljeno delo tlačana ni nikdar toliko vredno, kolikor je delo prostiga delavca vredno, kterimu se dnina plača, tedej zapové ta postava, de se vrednost tlake ne smé nikjer višji prerajtati, kakor le za tretjino (tretji del) družiga prostiga pa plačaniga dela. To se pravi z drugimi besedami: Vrednost dela, ki ga tlačan v enim dnevu stori, ne veljá več kakor tretji del (en dritelec) tega, kar se sicer družimu delavcu ali vozniku za en dan plača. Če je pa namesti tlake med kmeti in gosposko morebiti tu ali tam že dosihmal kakošna še nižji pobotna ali odkupna cena obstala, se ima pa ta še nižji cena za podlogo odškodovanske tarife vzeti. — Vrednost takó imenovane odmerjene tlake, to je, tlake za določene skupne dela, se ima pa posebej ceniti (šacati). V nekterih krajih je obstala tlaka v tém, de je mogel podložni kmet eno ali drugo grajšinsko njivo popolnoma obdelati — od oranja noter do žetve — grajšak mu je le sême za setev dal, vse drugo delo mu je mogel tlačan opraviti. Spet v družih krajih je mogel podložni kmet v grajšinskem gojzdu odločeno mero derv posekati, jih grajšini domú pripeljati i. t. d. To se pravi odmerjena tlaka, in taka tlaka se ne more po dnevih prerajtati, ampak celo delo se ima skupaj ceniti ali šacati.

§. 12. zapové, de stanovitne davšine v denarjih, ki so se kakor tlačanski ali desetinski denarji, ali namesti kakoršne druge dolžnosti odrajtovale, se imajo po dosihmal obstoječi gotovi tarifi prerajtati. Postavimo: en ali drugi kmet je za vinsko desetino kolikošno gotovo stanovitno šumo vsako léto odrajtoval, ali pa je namesti kakšne tlake tudi gotovo stanovitno šumo vsako léto plačeval, tedej se bo tarifa odškodovanja tudi po ti gotovi šumi postavila.

§. 13. Kér imamo v našim cesarstvu dosihmal dvojni denár, takó imenovani dobri in slabi denár (Conventionsmünze und Scheingeld), tedej zapové §. 13., de se imajo obrésti ali čimži od denarjev, ki so se doslej v slabim denarji odrajtovali, na dobri denár prerajtati, takó de tisti, ki je — postavimo — v slabim denarji imel 250 goldinarjev plačati, plača le 100 gold. pa v dobrim denarji.

Na Štajarskim, Koroškim, na Dunaji i. t. d. imajo še vedno ta slabi denár zraven dobriga, in práv bi bilo, de bi ta slabi denár povsod zginil, kér nenavajenim ljudém le zmote dela. Če imate za 20 krajc. dobriga denarja slabih krajcarjev v žepu, bi Vam, ljubi stric! že hlače tergalí, de bi mislili, kakó de ste bogáti — in vunder je vsa Vaša bogatija le 20 krajcarjev vredna! Kaj ne, de bi bilo práv, ako bi ta slabi denar kmalo zginil? Upati je, de bo tudi kmalo pošel, kér starih bankovcov te baže Dunajska kasa vsako léto za več tavžent sožgè — kufreni slabi drobiž bojo pa sčasama v dober denar prelíli. Z Bogam za

danes! Drugo pot Vam bom pismi dveh kmetov na znanje dal, kateri mi je lihkar vredništvo „Novíc“ podalo, de imam na-nju odgovor dati. Čudili se boste.

Vaš zvest Jurče.

Varite se nezreliga sadja!

Nezrélo sadje je bilo vselej škodljivo; še bolj je pa létas, kakor skušnja kaže.

Letašnji čas ima nekaj posebniga v sebi, de radi driska in bljuvanje človeka napadete, če se le kolčikanj pregreší.

Varite se tedaj nezreliga sadja; varite se nezreliga krompirja! Starši, pazite posebno na svoje otrôke, če vam je njih življenje drago. Nevarnost je velika.

Dolžnost svoj jezik spošтовati.

(Pridiga v Možburzi na Koroškem binkoštni pondelj 1838 od sedanjiga mil. kneza in škofa Lavantinskega g. g. Slomškega.)

(Dalje.)

1. Naš slovenji jezik je brat tistiga gerškiga jezika, v katerim so apostelni ino evangelisti sveto pismo spísali; že več tavžent let pošteni ljudje slovenje marnvajo (govorijo). Slovenski jezik je brat latinškega jezika, v katerim se še spol sveta maša služi; ino že pred tavžent leti so naši stari Očetje sveto pismo v slovenskim jeziku brali, so po slovensko v hiši božji Bogu hvalo prepevali. — Za to se še zdaj per vas sv. evangelj v treh jezikih v cerkvi bere po latinsko, nemško ino slovenje. Kdor se tedaj tak stariga imenitniga jezika sramuje, je podoben trepu, ki lepo pošteno oblačilo iz sebe izterga, ki mu ga je dober oče dal, se po ptuje obleče, in misli de bo lepši.

2. Naš imenitni slovenji jezik se ne govori samo po Koroškem; ni ga jezika na svetu, ki bi ga tak po širokim marnvali, kakor jezik slovenji. Pojdi za jugam do morja, najdel boš po Hrovaškem, Dalmatinskem ljudi, ki slovenjo govorijo, kakor ti. Prehodi Vogerško, Pemsko, Polsko ino Moravsko deželo, povsod boš najdel svojo slovensko žlahto.

Slovenji jezik le tisti malo obraja, ki sveta ne pozná, ino ne vé, kakšni ljudje po sveti živijo. Podobni je tak nevednemu otroku, kateri tudi misli, de je Celovsko jezero nar večí morje na svetu, ino de unkraj Ljubela je že konec sveta.

3. Je pa morebiti slovenji jezik tako gerd ino nezaroblen, de bi nas móгло sram bití, slovenje govoriti? — Lepe so pridige v nemškem jeziku, — pa tudi božji nauki v slovenjim jeziku lepote kó, se lahko človeških serec primejo, in dober sad obrodijo. Prijetne so pesmi nemške, alj prijetne tud pesmi slovenske, ki se lepo gladko zlagajo, in po nebeško naše serece razveselijo. Za tega del Slovenci po vsih krajih takó radi pojó. — Kdor svoj materni jezik zaverže, ter ga pozabi in zapusti, je zmedenemu pjancu podoben, ki zlato v prah potepta, ino ne vé, koliko škodo si dela. Slovenji stariši, ki slovenje znajo, pa svojih otrok kar slovenjiga jezika ne učijo, so nehvaležni hišniki, ki svojim otrokam drago domačo reč, slovenski jezik, zapravijo, ki so jim ga njihovi dedi izročili. Podobni so taki očetje ino matere slabim gospodarjam, ki svojo očetno gospodarstvo prodajo, drago pohištvo kupujejo, poslednič pa večdel beraško palico najdejo. — Kar je oče dobriga od svojih starih prejel, móra svojemu sinu zapustiti, ino kar se je mati od svoje matere hvale vredniga naučila, bo tudi svoji hčeri zapustila. Materni jezik je nar dražji dota, ki smo jo od svojih starih zadobili; skerbno smo ga dolžni ohraniti, olepšati, ino svojim mlajšim zapustiti. Človeški jezik je talent, kateriga je nam Gospod nebés ino zemle izročil, de bi z njim barantali, ino veliko dobička storili. Kdor svoj materni slovenski

jezik pozabi, malopridno svoj talent zakople; Bog ga bo enkrat terjati, ino vsi zaničovalci svojiga poščeniga jezika bojo v vunajno témó potisnjeni. Oj ljubi, lepi ino pošteni slovenski materni jezik! s katerim sim prvič svojo ljubeznivo mamo ino ateja klical, v katerim so me moja mati učili Boga spoznati, v katerim sim pervikrat svojiga Stvarnika častil; — tebe hočem kakor nar dražji spomin svojih rajnih starišev hvaležno spoštovati ino ohraniti; za tvojo čast in lepoto po pameti kolikor premorem, skerbeti; v slovenjim jeziku do svoje posledne ure Boga nar rajši hvaliti; v slovenjim jeziku svoje ljube brate in sestre Slovence nar rajši vučiti, ino želim, kakor hvaležni sin svoje ljube matere, de kakor je moja prva beseda slovenja bila, naj tudi moja posledna beseda slovenja bo! — Tudi vsak pošteni Slovenec ravno to želi; mislim, de želite ravno to tudi vi. Kako se pa naj to po pameti zgodi, v 2. delu poslušajte.

(Dalje sledi.)

Natoroznanstvo je vsakimu človeku silno potrebno.

(Konec.)

Šolska mladost se je dosihmal vse premalo v natoroznanstvu podučevala, le kaj maliga v četerim klasu, in potem v sedmi šoli eno samo léto. Namesto de bi bil ta podúk že v malih šolah vpeljan, kér je vsacimu človeku toliko potreben, mučijo raji majhne otroke z dosto nepotrebnimi rečmi, postavim, s takimi računi (rajtingami), de še odrašenimu človeku glavo zmešajo in se že čez prve šolske praznike spet pazabijo — hvala Bogú! brez vse škode.

Z velikim veseljem smo tedej sprejeli sklep visociga ministerstva učilnih reči, de bo to za naprej vse drugači in de se ima natoroslovje obširniši v šolah in zaporedoma več let učiti, kér le takó se zamorejo potrebni poduki v glavi in sercu mladosti ukoreniti, de bodo scásama vesel sad rodili. Nej stopi človek v kakoršnji si koli hoče stan, povsod mu je znanstvo natore ne le koristno, temuč tudi potrebno, nar bolj pa znanstvo domačiga rastljinstva, ktero je ravno takó kmetovavcu, kakor vsacimu omikanimu človeku potrebno. Ali nas ni sram, če gremo s kmetam po polji, de nam on dostikrat kakšno cvetlico po domačim imenu imenovati, njeno korist ali škodljivost razlagati vé, — mi pa, ki se učene mislimo, stojimo na strani nevedni, in le rojeni zemeljni sad — vživati ne pa ga poznati!

Velike hvale vredni domorodci! ki se vkljub vsim puhlim nasprotnikom krepko potegujete za omiko našiga naroda in ki pišete bukve za-nj, lepo Vam priporočimo: natoroslovja v rudniških, živalskih in posebnih domačih rastljinških rečéh nikar ne pozabite, ki je vsacimu človeku takó potrebno!

A. Fleišman.

Nasprotnikom slovenstva, pa tudi njegovim prijatlam.

Ko se okoli tavžent lét tlačeni Slovenec svoje domorodnosti zavé, in z dovoljenjem svojiga svitliga Cesarja mah in prah od svoje ljube domovine trebi, de bi se smel s svojimi brati med evropejske omikane narode šteti, in ko zató tudi svojim bratom v soseski roko podaja, ga izmed poštenih Nemcov in Lahov nekteri zavidiyo, kerim se nemškutarji in lahoni pravi. Pa kaj samopridnost, napuh in razvada ne stori! Poštenim Nemcam in Laham gré tudi od Slovincov vse spoštovanje. Kar bo tukaj nasprotnikom rečeniga, le tisti na se obrnite, ki bi Slovence radi v žlici vode vtopili.

Vam se zdi zoperen slovenski narod, med kerim vas celó več prebiva. Ali je zavolj vas Slovincam reči, de naj pozabijo, de so en narod, kerim ima od Bogá

dane, in od Cesarja poterjene pravice na svetu, kakor vsaki drugi narod? Kdo pameten bo to terjati? In kér bi bilo to terjanje nespametno, bi bilo tudi zastoj. Če bi bil med nami Slovenci do vas kdo krivičen, in vas edino za to hotel zaničevati, kér niste Slovenci, bi mu mi mogli pametno reči: Kar se tebi dobro ne zdi, tudi drugimu ne stori.

Ki se termasto repenčite nad svojimi slovenskimi sodeželjani, se spomnite na brejo lesico, ki je psa prosila: naj ji vsaj za ta čas svoj hlev prepusti, de bo svoj porod opravila. Letá lesica je pa po porodu od dné do dné izgovorov iskala, zakaj še ne more hleva pustiti, in je milo pseta za poterpljenje prosila, takó dolgo, de je nje mladina odrasla. Ko ji vse to pès dovoli in jo nazadnje spomni, de je vender že čas, se vmakniti, mu je ukazala molčati; če ne, mu bo ona z družino vred zobé pokazala.

Ljudjé morajo pri ljudéh biti, in ta pravljica bi vas celó nič ne zadevala, ko bi nehvaležno nad Slovenci ne režali; le vaša nehvaležnost in nejevolja vas ti lesici podobne dela. V en kot, je rekel tudi jež psu, se bom v tvojim hlevu stisnil, de bom le na toplim in pri kraji; ko pa notri pride, se je s svojimi bodečimi šetinami po vsim hlevu razveral, de ni bilo mogoče psu zraven njega stanovati.

Vodnik je pel:

Vindona, Vindonisa
Slovenski ste ble;
Na Nemškim Slovincu
Je Vindic ime.
(Dalje sledi.)

Novičar iz Ljubljane.

Pravijo, de je unidan dva „dobra Krajnca“ na naglama božji žlak zadél, ko sta v Ljubljanskim nemškem časopisu brala, kakó je gosp. minister Bach neke vradnike v Bèrni (Brünn) posvaril, rekoč: „Kakó je le mogoče, de mora kdo 30 lét vradnik (peômtar) v slovanski deželi biti, pa vunder pri vsem tem ne slovanskiga znati (govoriti in pisati)! Pričakujem tedej, moji gospodje, de se boste ob kratkim naučili, kar ste dosihmal zanemarili.“ Minister Bach, ki je v delu takó čez in čez zakopan, de še ponóči počitka nima, se pri vsim tém pridno uči česki jezik, in je, kakor tudi „Moravske novíne“ povedó, nekimu vradniku, ki se je pritožil čez težki česki jezik, práv dobro pod nos dal, rekoč: „Jez bom česko v malo tednih dobro znal.“ — Slava tacimu ministru, ki résno skerbí, de bojo jeziki vsih avstrijskih ljudstev svoje pravice tudi v kancelijah zadobili. Častiti gosp. vradniki na Slovenskim! vtisnite si ministrove besede globoko v serce — slovensko gramatiko pa berž berž v glavo. Takó bo za nas, pa tudi za vas práv! — Šole so zde pri nas povsod dokončane, in veliki šolski prazniki so se začeli. Če pogledamo nazaj na šolsko léto, moramo reči, de se je, kar učenje v domačim jeziku vtiče, „vvod“ storil — prihodnje léto pa pričakujemo povsod po novi šolski napravi obširnišiga napredovanja, kakoršniga narodovnost térja. Drugo léto bomo mende tudi dobili zapisnike šolskiga napredovanja (perjohe) v domačim jeziku, de jih bojo mógli tudi kmečki stariši brati in zastopiti, kerim imajo nar več sinov v naših šolah. Saj mende perjohe družiga naména nimajo, kakor de so očitne priče, kakó so se učenci učili? — Gosp. Vertovcovi slovenski cerkveni govori so v natisu; 6. pòla je že natisnjenih; v kakih 4 tednih bo celo delo slavniga govornika gotovo, ktero je vérli domorodec slovenskimu družtvu v podporo njegoviga denarstva blagovoljno podal. — Z veseljem smo sprejeli oznanilo gosp. učenika Macuna v Terstu, de se že natiskuje slovenska krestomatíja. Hvale vredna misel je, de bo v dveh narečjih: ilirskim in sloven-

belonakrišpano krilo, rokavi (oplečki) so takó napravljene, da na vratu kolar imajo, kateri je za večí praznike zlo nakrišpan, in krog in krog s žametam (barsunam) obdan; dekleta tudi na vrat razne trakove in svetinje obešajo, na persih oplečke z iglo *) spnejo; prepašajo se z umetno usnovanim pasam, kteriga vervice (rep) do pět mahljajo, ter na koncu vervic še posebne vozle naredé. Obute so poléti v čarapicah, pozimi zraven hlače **) v postoljih. ***)

Dekleta nosijo kite spletene, ki po herbtu visijo, dokler niso 16 lét stare; potem, ko so léta za omožiti se dosegle, z rudečimi širokimi trakovi lasé vpletajo, in ne jenjajo se takó spletati, dokler možá ne dobé; berž pa ko so omožene rudeče trakove opusté, in namest omenjeniga traka glavo s pocelam (Schlafhaube) pokrijejo ali pa s pečo. —

Poljanci so večidel kmetovavci, in svoje slaborodovito polje in vinske gorice z vso marljivostjo obdeljujejo; oni redé debelo živino, katero potrebujejo zavolj poljedelstva in mesá, — drobnico: kozé, ovce i. t. d., ki jim je pa zató neobhodno potrebna, kér iz pridobljene volne za zimsko opravo sami sũkno tkajo. Perva skerb staršev je otroke na pašo z drobnico pošiljati, ko so še komaj 7 ali 8 lét stari; potem, ko odrasejo, na polji neuteagama delajo in se trudijo vsakdanšnjim potrebam doskočiti. Možjé so v obziru na kmetijo umni in delavni; pa dobro spoznajo nekteri, de domá zovolj slabo rodovitniga polja dovelj živeža preskerbeti nemorejo, tedaj jih gré veliko v daljne kraje, v nemške dežele in na Horvaško še nar ljubši v takó imenovano „Krajno“. Povsod najdemo marljiviga Poljanca, ja še zunej cesarstva gréjo, in čez léta še le, ko so pridno skerbili, veseli v domovíno z dobičkam, ki so ga spotam svojiga obraza pridobili, k svojim zapušenim ženam se vernejo.

De so Poljanci za božjo čast uneti, to skazujejo njih unanje dela. Res je sicer, de se iz unanjih dél človeka notranje serce vselej ne pozná, in de ni notranji ne vselej tak, kakor se unanji kaže; hvale vredno je pa vender, kar se pri Poljancu vidi: pobožna lepa navada pozdravljati s „Hvaljen bodi Bog i Maria“, „srečen pot“, „Bog pomozi“, „Bog blagoslovi“ i. t. d.

Oni so postrežljivi s svojimi pridelki, in popotnika lepo sprejmejo in podvorijo. — Nasproti pa nemoremo pohvaliti njih slabe skerbi za mladost! Imajo iskrene dušne oskerbnike, učitelje, in pa nar lepši priliko otroke v šolo pošiljati, tode poglavitna skerb je svojo lepo živinco rediti, bolj, kakor pa deca (otroke) v raznih zlo potrebnih vednostih podučiti dati! — Ni práv ne mladosti na pašo pošiljati ****) — so „Novice“ že dostikrat opominovale. Kér pa opominovanje skerbni dušnih pastirjev pri neomikanih, neotesanih ljudéh malo zda, in se namesto hvaležnosti, žali Bog! večidel neizrekljiva nehvaležnost povračuje, bi bilo dobro, ako bi posebne postave pripomogle žalostni stan popraviti, kar je o sedanjí dôbi, kér se mlade vejice slovenske lipe vedno bolj širijo in krepijo, bolj ko v nekdanjih časih potrebno.

J. Korban.

*) Iгла je sponica zalo in umetno sestavljena iz raznih koral.

**) Hlačice so suknjene nogovice črnobelopisane,

***) Postolje so čevlji na posebno vižo osnovane iz usnja.

Pisatelj.

****) Kmetje še zmirej nočejo spoznati, de živino domá v hlevu rediti veliko več dobička da, kakor jo na pašo stradat pošiljati. Po navadnih pašah ne dobí živina skorej nič živeža; kér pa celi dan okoli hodi, še bolj lačna postane; gnoj okoli trosi; dostikrat boleznin naleze i. t. d. In za vse te zgrube, se še otroci poduku odtegujejo, de se po pašnikih okoli klatijo, lenobe vadijo, in se še sicer pohujšajo!

Vredništvo.

Nasprotnikam slovenstva, pa tudi njegovim prijatlam.

(Dalje.)

Tam, kjer se reki Reuss in Aar stekate, na vmesnim stegnu je stala Vindonisa, rimska orožnica zoper Germane; mestice Brugg in štiri vasi stojé zdaj na tistim selišu. Gornja Italija je bila nekdaž dežela Henetov ali Vendov, od kterih ima Veneško z Venedkami vred imé. Te dežele so bile nekdaž slovenske. De so Gradec od začetka bili tisti zgradili, kteri večí zidano poslopje grad ali gradec imenujejo, ne pa Burg, to že imé tudi kaže. To naj pa ne bo ne Nemcam ne Laham oponošeno. Tedej mende ne terjamo preveč, če opomnimo, de naj nam to, kjer smo zdaj, vsak pervoši, in nas nikar ne nadležva. Habsburški grad, per kteriga zidanci zgodovina okoli léta 1018 začetnika grofa Radboda z bratom Vernarjem spominja, je bil blizo tje postavljen, kjer je bila nekdaž Vindonisa. Pri premišljevanji vsiga tega je torej Vodnik v imenu Ilirije pél Cesarju Francišku:

Na sercu s' mi rasel,

Me babico veš,

In svojim me tetam

Zdaj ljubo perdeš.

Ko je svetli Cesar Francišek Jožef po razgledu svojiga visociga sprednika Ilirii, kakor vsim drugim avstrijskim deželam, národnost zagotovil, se nekteri nevošljivo ozirajo, kakó bi na levi, na desni in na gornji strani Ilirijo ali Slovenijo v kozji rog poptujčevanja vgnali, ter jo, kar je narveč mogoče, oslabili. Pa kar je Božja in Cesarjeva volja, se bo spolnjovalo, če tudi počasi. Veselo zamoremo za Vodnikom reči:

Od Dunaja reče:

Ilirja vstan';

Nad starim snežnikom

Zaznava se dan.

Nekterim Slovencam se vam čudno zdi, de sèmtertjé ni za slovensko domorodnost vnetih Matatijev, kteri bi si serčno in neutrudljivo s prošnjami pred vlado prizadevali, de bi ona slovenske brate v eno kronovíno združila. Letí pomislite, de se naš narod v téh rečéh popolnoma še ne zavé; kaj se je v šolah za-nj storilo, ali se še sèmtertjé stori, je znano; v enim ali dveh létih tudi ni mogoče, de bi se vse zanemarjeno in zamujeno popravilo; sovražniki ga motijo, strašijo, prevpijejo, poslužijo se zvijač, tudi do laží se jim ne studi. Ako vlada zdej kaj čez željo zavednih Slovincov stori, bo sčasama po svoji previdnosti v stanu popraviti; saj ni nikjer zapisano, de bo, kar se zdaj stori, na večne čase zaklenjeno. Skušnja utegne vlado kaj preučiti.

(Dalje sledí.)

Dolžnost svoj jezik spoštovati.

(Pridiga v Možburzi na Koroškem binkoštni pondelj 1838 od sedanjiga mil. kneza in škofa Lavantinskiga g. g. Slomška.)

(Dalje.)

II.

1. Vsmileni Bog, vsigamogočni Stvarnik je človeku dušo ino truplo dal. Truplo potrebuje pošteniga oblačila, duša pa zgovorniga jezika; kar je za truplo oblačilo, to je duhu jezik ino beseda. Vi skerbite svoje telo oblačiti; ali bote svoji duši pozabili pošteno govorjenje preskerbeti? Veliko starišev med vami novo šego ima svoje otroke le po novi šegi učiti, ino svoj stari slovenji jezik celo pozabiti. Oh, to je hudo delo ino velika zguba. Ravno v tim jeziku, ki so vas vaši ljubi stariši žebrati ino lepo marnvati učili, ste dolžni tudi vi svoje otroke učiti; alj ne, tako niste vredni dobri sini ino hčere svojih poštenih starišev biti; zakaj hudobec je, ki svojih starih ne spoštuje; — tudi oni vas kdaj po vstajenji za svoje

mlajše ne bodo hotli spoznati.— Govorjenje, ki ste ga od svojih prednikov prejeli, ste dolžni svojim otrokam, kakor žlahte lastino (nar dražji blago) zapustiti. Otroci, ki slovenje marnvati od svojih slovenjih starišev se ne naučijo, veliko premoženje zgubijo, ki se več povernitine da. *) Kolikor jezikov kdor marnvati zna, tolikov človekov velja. Boljši je, de jih slovenje marnvati naučite, kakor bi jim kapital zapustili; saj ne veste, kam vaši otroci pridejo, alj si ne bojo še v slovenjim jeziki kruha služili. Tudi učeni imenitni gospodje se slovenje marnvati uče; kako nemarno bi bilo, de bi stariši vi svoj materni jezik svojih otrok ne učili, kakor so naučili vaši očetje ino matere vas. — Slovenci, ki svoj jezik malopridno zatajijo, ino hočejo Nemci biti, so podobni neumnemu kmetu, ki svojo kmetiško suknjo sleče, ino gosposko nositi začne, de potem ni gospod, ne kmet. Rojen Slovinc, ki svoj narod zataji, je podoben pogreti jedi, ki nobenimu zdrava ni; tak človek svojiga rodu žlahtne lastnosti pozabi, ino se nemških slabosti privadi, ino je kakor preoblečeni vran od vsih zaničevan.

2. Ne bodi vas sram, de ste Slovenci; to naj bo naša čast; in naj nas naši sosedi le zaničujejo, oni ne vedo kaj delajo. Ravno oni, ki nas zasramujejo, so tudi pred nekoletimi letmi Slovenci bili, kakor smo mi; ponemščili so se, zapravili nebeški dar slovenskiga jezika, ino zdaj ravno zatoliko manj jezikov znajo. Ravno tak bi tudi vi ino vaši otroci v kratkih letih za eniga človeka manj veljali, ako bi slovenje marnvati kar več ne znali; kar bi bila za vašo žlahto velika zguba in greh.

(Konec sledi.)

Daljni pogovori v Ljubljanskim muzeumu 22. rožnika.

V petek 29. dan rožnika.

Znanje domačih prigodb bo vsacimu domorodcu vseč; zato je gosp. Freyer za pogovor tega večera izvolil od denárjev in svetinj govoriti, kateri so bili na Krajskim ali za Krajsko kovani. 1) Nar starji srebernjak vinarjeve velikosti ima znamnja Ljubljanskiga mesta na sebi, to je: en zmaj (lintvorn) se ozira široko odpertim gobcam na turn, kateri pod njegovim herbom leži; na drugi strani je pet lilij. — 2. 3. 4) Trije sreberni vinarji Ljubljanskiga mesta, nobeden drugimu par. Na eni plati S L poméni Stadt Laibach; na drugi strani je podoba neznane pošasti; — 5) Sreberni vinar vojvoda Bernarda, brata Urha družiga, ki je gospodaril od 1201. do 1256. léta koroški in krajski deželi. Ta neznani, nikjer še popisani mali denár je bil najden v Ljubljanci o družim prekopu; — 6) Tenak srebernjak; — latinski okolopis pomeni: mesto Ljubljana, na drugi strani je pisano vojvoda (Herzog) Bernard; — 7) mali srebernjak, podoba vojvoda na konji z bandercam i. t. d.; — 8) zlati cekin Tomaža Hrena (Chrönn) devetiga Ljubljanskiga škofa, v spomin žegnanja 12. kimovca 1599; — 9) Velika zlata svetinja treh cekinov teže, v ravno tisti spomin kovana; — 10) sreberna svetinja enaciga namena z napisom 20. mal. travna 1599; — 11) Srebernjak v spomin povzdignjenja Ljubljane za poglavno mesto 1705; — 12) Sreberni tolar Ljubljanskiga škofa Ferdinanda I., v spomin žegnanja Ljubljanske Šenklaške cerkve 1705;

*) Tako nerodno delajo Slovenci, kateri za nemško mejo prebivajo; vsakih pet red let se nekoliko hiš ponemšči. — Še malopridniši ravnaajo mestlani ino teržani v sredi med Slovenci; otrokam slovenskiga učiti se ne dajo, ino odrašeni otroci stariše kolnejo, kader se odrašeni morajo slovenšine z težavo učiti, ktere bi se bili otroci igraje lahko privadili. Pridg.

— 13) Ravno tistiga natisa in podobe, v velikosti dvajsetice; — 14) Sreberna svetinja na čast poglavarja kneža Khevenhillerja 1790; — 15) Velika sreberna svetinja glasovne družbe (Philharmonische Gesellschaft), od léta 1821; — 16. 17) Veči in majnsi svetinje v spomin zahvale Ljubljancanov za dovoljenje pomoči posušenja močvirja okoli Ljubljane 4. kozoperska 1828, od Cesarja Franca pod kamnitni spomin pri cesarskim grabnu zraven zidaniga mosta v tla položene 12. svič. 1829; — 18) Ces. kralj. kmetijske družbe svetinja za pridne oskerbovavce sadniga drevja; — 19) bro-masta svetinja časteniga spomina Ljubljanskiga nun-skiga kloštra, 8. kozoperska 1839; — 20) Tolar Kočevskiga vojvoda Vajkarda, kneza Turjaškiga 1654; — 21) Tolar Kočevskiga vojvoda Vilhelma Turjaškiga 1805.

To je lepa versta krajskih srebernjakov in svetinj od starih do donašnjih časov. Do celiga števila jih ne manjka dosti; ni nemogoče, de bi muzeumski prijatli k celini ne pripomogli. Čast dežele terja take nekdanje spomine obvarovati, in jih v hranilo muzeuma položiti.

(Konec sledi.)

Šolska veselica v Ulimjim na Štajarskim. *)

„Kar serce napolnuje, tudi jezik izrekuje“ pravi pregovor. Kdo bo tedej tudi meni za zlo vzel, ako veselje svojiga serca vsim prijatlam šolske mladosti oznanim, namreč: nedolžno veselico Ulimskih šolarjev zopet léta 19. maliga serpana.

Na opomnjeni dan ob 2 popoldne smo se v šoli zbrali, učenci z ličnimi palicami zvezik cvetlic na verhu palice in na persih, učenke vence od desne rame do leviga podpasa, na paličicah zvezik vertnih cvetlic; spredej bandero z cvetlicami ovenčano, v sredi venca — F. J. I. živijo! — V tri šope razdeljeni smo šli sparama, kakor živ cvetličan vert — na odločeni kraj.

Tu smo iz zelenih vej šotorčik napravili, potem si oddehnili, jerbas kruha pojedli in nekoliko vina z vodó popili. Zdej so se vsi učenci v svoje razdelke razdelili in poskušnja (pa ne koneclétna, ktera se v šoli obhaja) se je začela nar poprej iz keršanskiga nauka, potem iz drugih šolskih reči iz glave. Ki so nar boljši odgovorili, so dobili svetince na pisanih trakih, katerih je bilo 41 razdeljenih. Potem smo nekaj slovenskih veselic in zdravíc, pa tudi pobožnih pesem zapéli.

Za tem sta se dva šolarja: Jože Velina in Florjan Motoh s čednima povestima za ta dan naučenima práv lepo obnêsla.

Zdej so se poštene igrače začele: učenci posebej in učenke posebej; kakor: pisker s zavezanimi očmi ubijati, in več družih. Poslednjič je bil spet jerbas kruha podan in vino z vodó, in potem so se vsi šolarji v red ustopili, de bi domú odrinili. De bi pa vender še kaj posebno lepiga za spomin v svojih sercih hranili, sim jim sicer žalostno pa podučivno povest povedal: kakó je nek gerdunski hlapec preobloženiga konja s kolam po glavi bil, de je ubogo revše na tla padlo in drugi dan poginilo. To je otrokam toliko v serce seglo, de so ginjeni vsi pod milim Bogam obljubili, nobene živine ne gerdo imeti, ne terpinčiti vse take neusmiljence opominovati in svariti; če pa to ne zda, nobeniga znanja, ne zaveze ali prijaznosti s takim več imeti; zakaj živinoderec tudi z ljudmi usmiljenja nima, in obdivjano, terdovratno serce pokaže. — Takó smo končali spomina vredni in kaj veseli dan. Močno je staršem dopadlo, še bolj pa otrokam, ki nedolžniga veselja ne bojo pozabili.

*) Radi bi bili dali obširniši popis te veselice natisniti, pa nam silno prostora zmanjkuje. Vredništvo.

ali kaka druga desetinska gosposka nikdar cele desetine potegovala, ampak od desetine je mogla nekaj davkov odrajtovati, in pobiranje desetine ji je tudi več ali manj stroškov prizadjalo. Po tem takim ni mogla grajšina nikdar misliti, da ji gôri zrajtani znesik od 1 goldinarja in $20\frac{1}{10}$ krajc. eniga orala čisto k dobri mu pride. Če postavimo, da vsi ti streški (unkoštinge) skupaj tretji del gôri prerajtaniga dohodka znesó, tedaj se mora $26\frac{7}{10}$ krajc. od 1 gold. in $20\frac{1}{10}$ krajc. preč vzeti — in potem takim ostane grajšini le $53\frac{4}{10}$ krajc. čistiga dohodka. Grajšina ali desetinska gosposka sme tedaj po ti rajtingi le $53\frac{4}{10}$ krajc. odškodovanja terjati, in ne krajcarja več — in de še ta tarifa kmetu pretežko ne stane, vzame eno polovico te šume dežela nase, kmetu tedaj pride le druga polovica, namreč $26\frac{7}{10}$ krajc. plačati. Po tem se odškodvanska tarifa kakor pri desetini takó tudi pri družih davšinah ravná, za katere se ima odškodovanje plačati; samó pri prepisnih štibrah, kakor smo v 9. pismu povedali, je druga in za podložniga še boljši postava.

Kaj ne, stric! de je vse to práv pravično prerajtano? Grajšini se ne da vsa šuma, ampak le toliko, kar čistiga dohodka ostane, in od tega pride kmetu le polovica odrajtati; tedaj nêse kmet le eno tretjino, drugo tretjino grajšina, tretjo pa dežela. Če pa dežela premoženja za odškodovanje nima, ga ji posodi deržava (cesar); in po tem se imate dežela in deržava med sabo poravnati, kakor véste in morete.

Ta tarifa, po kateri gré odškodovanje na 3 tretjine (3 dritelce), pa ne veljá za take grunte, katere ima kdo po emfitevtskih pogodbah ali kontraktih v posesti, zakaj pravice in dolžnosti, ki se na kak posebni kontrakt ali na kakšno posebno pogodbo vežejo, se ne dajo razvezati po splošnih postavah.

Kako se ima pri téh ravnati, od tega govori 19. paragraf, in od tega se bova drugo pot pomenila. — Z Bogam!

Vaš zvest Jurče.

Dolžnost svoj jezik spoštovati.

(Pridiga v Možburzi na Koroškem binkoštni pondelj 1838 od sedanjiga mil. kneza in škofa Lavantinskiga g. g. Slomškega.)

(Konec.)

3. Ne zaničujte ptujih jezikov, ino se nemškiga le skerbno učite; lepši bo vam, ki znate jezika dva, kakor Nemcam, ki znajo le samo eniga. Lohkej bote si vi ino vaši otroci po svetu pomagali, ako slovenje ino nemško zastopite in govorite. Tako bote vidobrimu zvestimu hlapcu podobni, ki je od Boga dva talenta prejel, ino je z njima dva druga pridobil. Za to ga je Gospod pohvalil in čres veliko postavil.

Alj kedar se vi nemškiga učite, alj svoje otroka učite, nikar, da bi kadaj svoje poštenje ino dobro vest zapravili. Veliko jih je, ki se hudobnigo nar prej naučijo, namreč po nemško kleti, ino pa gerdo marnvati. Od vsake take besede bo enkrat na sodbi odgovor.

Drugi slovenji stariši na gornim Koroškem dajo svoje otroke na Nemško med lutrane ino ne porajtajo, da otroci, mladi fantje ino dekleta per takih le prepogosto pravo vero zgubijo, ino zapravijo dobro vest. Veliko mladenčev se na Nemškem navadi slabo živeti, predobro piti ino jesti; veliko jih svojo nedolžnost zgubi. Oh to je slaba šola, v kateri se za nemški jezik nedolžnost, poštenost ino večkrat clo prava kerš. vera da. „Kaj pomaga človeku, naj ves svet perdobí, naj bi vse angelske jezike govoril, ako prave kerš. ljubezni nima in svojo dušo zgubi. — Skerbite pošteni Slovenci svojim otrokam za nemško besedo; alj skerbite jim tudi za poštene ljudi, za pošteno kerš. hišo, v katiro jih daste.

4. Perzadevajmo si, vsaki po svojim stanu, pošteno ino práv po keršansko živeti, kakor so naši prejniki, stari Slovenci živeli. Slovenci so bili od nekdej dobriga vsmileniga serca; radi so potrebnim pomagali ino sosedam dobro storili. Tako še tudi zdaj po nekterih krajih drugi za drugiga tako skerbijo, da med njimi nobeniga ubošca ni. Nobeden ne pogori, da bi mu vsi ne pomogli. Slovenci so bili od nekdej pridni delavci, ki so polje marljivo obdelovali ino živino lepo redili; krivico komu storiti jih je bilo strah. Rajši so sami krivico terpel. — Pokažimo tudi mi, da smo poštenih očetov pošteni sini, da naši nemški sosedu lažejo, ki nas Slovence dolžijo, da smo zaviti. — Slovenci so od nekdej radi Bogu služili, ino so bili dobri kristjani; — tudi mi ne pozabimo svojga Boga, in tudi on nas ne bo zapustil. „Vsi jeziki naj spoznajo, da je Gospod Jezus Kristus v veličastvi Boga Očeta. Fil. 2, 11. Tako bomo mi dobri otroci Očeta nebeškiga; bratje ino sestre Jezusa Kristusa, tempel sv. Duha, ki bo pri nas vsakim prebival, ino nam svoje nebeske darí delil. To je vsakimu rodu nar večí hvala ino čast.

Sklepanje.

Ljubi Slovenci, bratje ino sestre moje! dve reči med nami moje serce nar več žalostite. Perva žalost moja je, da nas neki Nemci, naši sosedu dostikrat zaničujejo. Oh zadržimo se takó, da bomo vse časti ino hvale vredni pred Bogam ino pred ljudmi; tako bomo goreče oglje na glavo svojih nasprotnikov nakladali, in ne bojo imeli kaj zoper nas slabiga govoriti naši sovražniki.

Druga žalost, ktera moje serce boli, je slaba navada Slovencev, da se svojiga rodú ino jezika sramujejo, ino že marnvati po slovenje nočejo, ako jih v maternim jeziku ogovorim. O karte tega! Ljubite svoj rod, spoštujte svoj jezik. Za čast svojiga jezika vsak pošten mož bolj skerbi, kakor pošten ženin za čast ino poštenje svoje neveste. Pred Bogam ni nobeniga razločka med Nemcam ali Slovincam; vse za ljubo ima, ki njemu zvesto služijo. — Kakor se je sv. Duh v podobah velikoterih jezikov prikazal, ravno tako naj v vsih jezikih se Bog hvali ino časti, v lepí zlogi, zastopnosti ino kerš. ljubezni. Ino kakor je Bog sv. Duh vse narode ino jezike v svojo sveto cerkev poklical, ravno tak bo tudi enkrat vse svoje zveste služabnike v svojim učenim kralstvu združil. —

Tamkaj bomo, kakor sv. Janez govori, iz vsih narodov ino jezikov, ki jih noben šteti ne more, pred tronam božjim stali, ino pred jagnetam novo pesem peli: Hvalo našimu Bogu ino jagnetu, ki je nas skoz svojo kri iz vsih narodov, jezikov ino ludstev perkupil. Skriv. raz. 7—9. Oh, da bi tudi nas Slovencev, kakor nas je na zemli med vsimi našimi sosedu nar večí število, tudi nar več tam per Očetu nebeškemu bilo! Amen.

Slomšek.

Hiše in hišno orodje starih Slovanov.

Hiše starih Slovanov so bile sestavljene iz štirih stén, ki so bile ali leséne, ali spletene ali pa zidane. Luknje so zamašili z maham, ometali z blatam. Apna niso poznali.

Pokrivali so hiše s slamo, bičevjem in steljo, kakor revni še dan današnji.

Prostor med streho in štirimi sténami hiše so imenovali „izba.“ Stropa ni bilo. Mi imenujemo zdaj izbo večidel prostor med stropam in streho, ali stanico pod streho. Novejši slovenski pisavci pa imenujejo po izgledu Rusov in Poljcev izbo vsako sobo ali stanico (cimer).